



Zeytin dalı

ÜNİVERSİTE TOPLULUĞU

MAKALE DOSYASI:1

**GAZZELİLERİN GÜNDELİK HAYATI: YIKIM DA YAŞAMA ARZUSU DA
GAZZE'NİN BİR GERÇEĞİ**

Zahide Tuba Kor

Derin Tarih, Sayı 141, Aralık 2023, Sf.75-83

*NOT: Bu yazıdaki bilgilerin tamamı Gazze'de 7 Ekim 2023'ten evvelki hayatı anlatmaktadır.
Son savaşıla birlikte her şey Gazzeliler için ya kötüleşmiştir ya da tamamen değiştirmiştir.*

365 kilometrekarelik yüzölçümüyle Türkiye'nin en küçük şehri Yalova'nın yarısı kadar olan Gazze Şeridi, 1948 öncesi Filistin topraklarının sadece %1,3'üne tekabül eder. Akdeniz kıyısındaki bu küçücük şerit, 2 milyonu aşkın nüfusuyla dünyanın nüfus yoğunluğu en yüksek 5. bölgesidir. Çok genç bir nüfusa sahiptir. Öyle ki yaş ortalaması 18'dir; 30 yaş ve altı nüfus toplam nüfusun %70'idir. Çünkü Filistinlilerin İsrail'e karşı en büyük silahı ve direniş yöntemi, çok çocuk sahibi olmaları ve çocuklarına iyi bir eğitim vermeye çalışmalarıdır. 65 yaş ve üstü nüfusun dünya ortalaması %10 (İsrail'de %12) iken, Gazze'de %3'tür. 17 yıldır devam eden abluka ve yıkıcı savaşlar yüzünden bölgede hayat şartları ve kalitesi ile sağlık hizmetlerinin giderek kötüleşmesinin de bunda payı büyüktür.

Gazze'deki her üç Filistinliden ikisi (1,5 milyon) mülteci statüsündedir. Çünkü dedeleri, 1948'de Siyonist çetelerin etnik temizlik politikasıyla İsrail egemenliğine geçen topraklardan Mısır kontrolünde güvenli bir bölgeye dönüşen Gazze'ye sığınmışlardır. (1948-67 arasında Gazze Mısır'ın egemenliği altında kalmıştır.) İlk başta çadırlarda, daha sonra barakalarda ve derme çatma evlerde sefil bir hayata mahkûm kalan mültecilerin kampları zaman içinde dar alanda çok katlı binalara dönüşmüştür. BM'nin Filistinli mültecilerle ilgili teşkilatı UNRWA'ya bağlı 58 kamptan 8 tanesi Gazze'de olup -7 Ekim'den sonra İsrail bombardımanı ile birçoğu yerle bir edilene kadar- 600 bin kişiye ev sahipliği yapmaktaydı. On yıllar içinde maddi durumu iyileşenlerin ayrıldığı kamplarda yaşayanlar, çoğunlukla Gazze'nin en fakir kesimidir. Mülteci kampları aşırı kalabalık ve dip dibe evlerden müteşekkil devasa mahallelerdir. Evler oldukça eskidir. Kimi yerinde iki kişinin yan yana zor yürüdüğü daracık sokakları, pencereden içeri doğru düzgün güneş girmeyen rutubetli ve küçük evleri ile buralarda hayat zordur. Filistinliler kamplarda adeta tek bir aile gibi, dayanışma ruhu içinde yaşasalar da özel hayatın mahremiyetini koruyabilmek neredeyse imkânsızdır. Direnişçi gençlerin çoğunun mülteci kamplarından çıkması tesadüf değildir. Şunu da belirtelim: 7 Ekim'de Gazze sınırını aşan direnişçilerin İsrail'e girdiği söylene de aslında bu, 75 yıl sonra dedelerinin topraklarına dönüşü.

İsrail Gazze Şeridi'ni açık hava hapishanesine çevirdi

1948'de 80 bin olan Gazze nüfusu bugün 2 milyonu aşmıştır ve hızlı nüfus artışı nedeniyle İsraililerce "saatli bomba" ve "demografik tehdit" olarak görülmektedir. Tam da bu nedenle her türlü toprak tavizine karşı çıkan revizyonist Siyonizm ekolünden Başbakan Ariel Şaron, İsrail'in Yahudi karakterini koruyabilmek adına 2005 Eylül'ünde bu dar şeritten işgalci

askerlerini ve 8000 yerleşimciyi çekmiştir. Bundan sonra Gazzeliler, -Batı Şeria ve Kudüs'teki Filistinlilerin aksine- günlük hayatlarında İsraililerle hiç muhatap olmadan yaşama imkânına kavuşsalar da ve askerî kontrol noktalarıyla içeride dolaşımı kâbusa çeviren engellerden kurtulsalar da İsrail, Gazze'yi karadan, havadan ve denizden kuşatmış ve dışarıdan tamamen kontrolü altına alarak adeta bir açık hava hapisanesine dönüştürmüştür.

Oslo Anlaşması çerçevesinde 1994'te Gazze ve Eriha merkezli Filistin Özerk Yönetimi kurulurken İsrail, Gazze'yle arasına dikenli tellerle sınır çekmeye başlamıştır. 2005'te tek taraflı olarak geri çekilirken duvarlarla, gözetleme kuleleriyle ve 2 kilometreye varan tampon bölgeyle çevreleyerek sınıra yaklaşılmasını dahi yasaklamıştır. Böylece Gazzelilerin hem dış dünyayla hem de diğer Filistin bölgeleriyle fiziki bağlantısını koparmıştır. Akdeniz'de uyguladığı ablukayla Gazzelilerin dışarıya açılmasını yasakladığı gibi, karasularının %85'ine erişmelerini de engellemiştir. Dahası, 24 saat gökyüzünde uçurduğu İHA'larla ve kameralı balonlarla Gazze halkının yer üstündeki her hareketini izlemeye başlamış; -içeriden bütün İsrail vatandaşlarını çıkardığı bir ortamda- gerekli gördüğü anda havadan bombardıman yapması kolaylaşmıştır. Tam da bu yüzden direniş örgütleri, yerin altında tünellerle birbirine bağlanan ayrı bir şehir kurmak zorunda kalmışlardır.

Bu kuşatmanın bir neticesi olarak, 1994'ten bu yana Gazzelilerin Kudüs'e ve Mescid-i Aksa'ya gidebilmesi -aralarında sadece bir saatlik mesafe olmasına rağmen- imkânsızdır. Keza Kudüs'ün yanı başındaki Batı Şeria ile Gazze arasında da bağlantı yoktur; birinden diğerine gitmek isteyen Filistinliler, ülke dışına çıkıp Ürdün'den ve Mısır'dan geçerek içeri -çoğunlukla- kaçak girmek zorundadır. Gazzeli erkeklerle evlenen Batı Şerialı hanımların kimliği iptal edilip Batı Şeria'ya dönüşleri yasaklanmaktadır. Kısaca birbirinden kopuk Filistin toprakları arasında hareket serbestisi yoktur.

Gazze'ye ablukayı İsrail ve Mısır el ele uygulamakta olup insan giriş-çıkışı Mısır sınırındaki Refah kapısından, mal giriş-çıkışı ise İsrail üzerindedir. Refah üzerinden Gazze'ye giriş-çıkış çok zor, pahalı, çileli ve belirsiz bir süreçtir. Hastalar, yurtdışında okuyan öğrenciler, işadamları ve uluslararası yardım kuruluşlarının çalışanları dışarı çıkabilen şanslı azınlıktandır. Ama bunların da hepsine izin verilmez. Kapının ne zaman açılacağı ise belirsizdir; Gazzeliler aylar boyunca çileli bir bekleyiş içine girerler. Sınırdaki Mısır polisinin kötü muamelesi yaygındır; hatta bazıları İsraililerden beter davranır. Rüşvet yaygın olup Gazzeliler rüşvet parası bulmak zorundadır. Normalde yedi saatlik Refah-Kahire arası, Mısır'ın İsrail'den beter uygulamaları

yüzünden dört gün ila bir hafta sürmektedir. Kapıların ne zaman açılıp kapanacağı belirsiz olduğundan yurtdışına okumak için giden öğrenciler eğitim hayatı bitene kadar Gazze'ye dönebilirler; keza yurtdışında çalışanlar da...

2006-2007'den itibaren siyasi tercihleri (seçimlerde HAMAS'a oy vermeleri) yüzünden ablukayla toplu cezalandırmaya maruz bırakılan Gazzeliler İsrail, Mısır ve Batı Şeria'daki Filistin Yönetimi'nin üçlü kısılacıyla boğuşmaktadır. Üçünün de ortak hedefleri, düşman saydıkları HAMAS yönetimine diz çöktürmek ve devirmektir. Ablukanın bahanesi bugün HAMAS olsa da aslında Gazzeliler I. ve II. İntifada yıllarını da abluka altında geçirmişlerdir. Çünkü İsrail'in geçmişten beri temel hedefi, ya hayatlarını dayanılmaz kılarak Gazzelileri terke zorlamak ya da boyun eğdirip kendisine bağımlı kılmaktır. Daha 1967'deki işgalin akabinde dönemin Başbakanı Levi Eşkol, Filistinlileri göçe zorlamak için bir birim kurmuş ve bakanlar kurulunda şöyle demiştir: "Tam da oradaki boğulma ve mahpusluk hali nedeniyle Araplar Gazze'den taşınacaklar... Belki biz onlara yeterince su vermezsek başkaca şansları kalmaz; çünkü meyve bahçeleri sararıp çürüyecek." 56 yıldır gündemde olan bu hedef doğrultusunda Gazzelilerin hayatı sık sık cendere altında tutulmuştur.

Abluka demek, yavaş yavaş gelen ölüm demek...

Gazze'ye 'yasal' mal giriş-çıkışı sadece İsrail üzerinden gerçekleşir, yani Gazze ekonomisi ve istihdam politikası İsrail'in kontrolündedir. Gazze'de kıtlık ve açlık yoktur. Ama 2006-2007'de abluka başlarken dönemin başbakanlık müsteşarı Dov Weisglass'ın şu sözü, ablukanın niteliğini ortaya koymaktadır: "Düşüncemiz Filistinlilere diyet yaptırmak, yoksa açlıktan öldürmek değil." Gazzelileri aç bırakma ama açlıktan öldürmeme stratejisi bağlamında minimum kalori hesabıyla içeri gıda girişi yapılmaktadır. Buna mukabil Gazze'nin hayat damarı, kaçak yollarla Mısır'dan her türlü mal, gıda, para, silah ve insan geçişinin devam ettiği yeraltı tünelleri olmuştur. Bu şekilde İsrail'in ablukasını dolaylı yoldan aşılmıştır. Ancak 2013'teki Sisi darbesi, sadece Mısır'ı değil, Gazze'yi de derinden sarsmıştır. Sisi yönetimi, - Müslüman Kardeşler bağlantısı nedeniyle hem iç hem de dış tehdit olarak gördüğü HAMAS'a karşı- Gazze'nin hayat damarını kurutmak amacıyla tünellere deniz suyu bastığı gibi, yeni tünel inşasını engellemek için Mısır-Gazze arasında 2 kilometre derinliğinde geniş bir tampon bölge oluşturma kararı almıştır. Bu çerçevede kendi vatandaşlarına ait 12.300 evi yıkmış ve 6000 hektar tarım arazisini dümdüz etmiştir. Bu durum Gazzelilerin sosyoekonomik hayatını

mahvetmiş; mal ve para girişinin iyice azalması enflasyonun artmasına, maaşların ödenememesine ve Gazze'nin iktisaden İsrail'e daha bağımlı hale gelmesine yol açmıştır.

Kısaca Gazze, İsrail saldırıları, tecrit ve ablukası ile iç ve bölgesel rekabetler yüzünden iktisaden bir çöküş sürecine girmiştir. Öyle ki 2013-2014'ten beri Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler defalarca 2020'de Gazze'nin yaşanamaz bir yere dönüşeceği uyarısında bulunmuştur. Gazzeliler adeta iki tercihle yüz yüze bırakılmıştır: İşgalcinin bombardımanı altında hızlı bir ölüm ya da yıllardır süren abluka altında yavaş yavaş ölüm... Tam da bu yüzden hayatları katlanılmaz hale gelen Gazzeli gençler "Biz yaşayan ölüleriz", "Biz yavaş yavaş ölüyoruz" demekteydi.

Gazze ekonomisi balıkçılık ve tarıma dayalıdır. Ancak balıkçılar karasularının %15'lik bir kısmında avlama yapabilmekte; İsrail'in ilan ettiği deniz sınırını aşan tekneler saldırıya uğramaktadır. Verimli tarım arazilerinin %35'i kara sınırındaki yaklaşılmaması yasak tampon bölgede olduğundan çiftçilerin %15'i topraksız veya işsiz kalmıştır. İsrail gübre girişini engellediğinden tarımda verimlilik düşüktür, hatta diyebiliriz ki dünyanın en 'organik' tarımı Gazze'de yapılmaktadır.

Gazze'de küçük ve orta işletmeler, küçük sanayi tesisleri de vardır; ancak her bombardımanda İsrail buraları da vurduğu gibi, ayakta kalanları da gümrük vergilerini artırıp hammadde ithalatını zorlaştırma gibi türlü yollarla boğmaktadır. Bugün bahanesi HAMAS olsa da aslında 1967'den beri İsrail'in politikası, Filistinlilerin iktisaden kalkınıp kendi ayakları üzerinde durmasını engellemek, ucuz işgücü ve mallarının tüketicisi olarak sistemli bir şekilde kendisine eklemektir. Öyle ki 1970'lerde Gazzeli işgücünün yarısı İsrail'de çalışmaktaydı. Abluka döneminde ise on binlerce Gazzeli, işçi olarak İsrail içinde çalışmayı sürdürdü.

Gazze'de iktisadi gelişmenin kasıtlı olarak engellenmesi ve ablukalar yüzünden işsizlik oranı %50 küsur olup gençlerde %70'i aşmaktadır. Son yıllarda boş memurluk kadrosu yoktur ve üniversite mezunları ne kadar iyi eğitilmiş olursa olsun iş bulamamaktadır. Gazze diplomalı inşaat işçileri ve seyyar satıcılarla doludur. Memurlara maaşları tam ödenememektedir. Aileler kalabalık ve maaşlar da düşük olduğundan insani yardımlara bağımlılık %80'lerdedir. Zaman zaman dış yardım girişinin engellenmesi yüzünden (özellikle Trump'ın başkanlığı döneminde ABD'nin Filistinli mültecilere gıda, eğitim ve sağlık desteği veren UNRWA'ya bağışı kesmesi üzerine) Gazzeliler çok zor günler geçirmiştir. Zira üç ayda bir UNRWA'nın yaptığı gıda yardımıyla yaşayan birçok aile mevcuttur. Nüfusun %47'si yeterli besin değeri olan gıdaya ulaşamamaktadır; gıda güvenliği olmayan ailelerin oranı da %70'tir.

Gazze’de mal vardır. Çin’in sağlığa zararlı malzemelerle üretilmiş ucuz ürünlerinin ve oyuncaklarının bir pazarıdır. Kıyafet, tuhafiyeye malzemeleri vs. çok ucuz ve bolken, temel ihtiyaç ürünleri, bilhassa gıda ve inşaat malzemeleri çok pahalıdır. Özellikle hem sivil hem askeri alanda kullanılabilen gübre, klor, çimento, demir gibi bini aşkın maddenin girişi ya tamamen yasaktır ya da uluslararası denetlenen projeler kapsamında girişine sınırlı izin verilmektedir. Girişi yasak maddelerin bazıları değişkendir, keyfi ve dönemseldir. Mesela Gazzelilerin bir direniş yöntemi olarak uçurtmaların ucuna yanıcı madde bağlayıp rüzgârlı havalarda İsrail’e doğru salması ve tarlalarda yangınlar çıkması üzerine “uçurtma terör”ü ilan eden İsrail, bir toplu cezalandırma yöntemi olarak o dönem biberon, oyuncak, çocuk bezi vs. girişini engellemiştir.

Yazın kavrulmaya, kışın donmaya mahkûmlar

Uydudan bakıldığında yıllardır Gazze’nin dünyanın en karanlık yerleşimlerinden biri olduğu görülür. Zira İsrail’in geçmişten beri Gazzelilere karşı kullandığı toplu cezalandırma yöntemlerinden biri de elektrik ve su kesintileridir. Üstelik 2006’dan sonra her savaşta Gazze’nin altyapısını kasıtlı olarak hedef alarak bu kesintileri kalıcılaştırmıştır. Elektrik santralleri ve şebekeleri, su artıma ve deniz suyunu tuzdan arındırma tesisleri, su ve kanalizasyon sistemleri bu saldırılar sırasında ya ağır hasar almış ya da kullanılamaz hale gelmiştir. Elektrik ekseriyetle İsrail’den sağlanmakta; ama o da ihtiyacın sadece yarısını karşılamaktadır. Dolayısıyla Gazzeliler yıllardır günde bazen 4-5, bazen 6-8 saat elektrik kullanabilmekte; musluklarından su haftada ancak birkaç gün akmaktadır.

Elektrik sıkıntısı ve kesintileri Gazzelilerin eğitim ve çalışma hayatını, esnafın işini, sağlık hizmetlerini, düzgün ve temiz su akışını, atık suların arıtılmasını, ev hanımlarının ev işi yapma ve misafir ağırlama vaktini, kısaca gündelik hayatın her anını etkilemektedir. Akşamları hayat genellikle mum ışığında geçmektedir. Yine Gazzeliler yazları sıcaktan yanmakta, kışları soğuktan donmaktadır. Hem elektriksizlik yüzünden hem de pahalı olduğundan halkın çoğunun yaz için klimaları ve kışın kullanmak için de ısıtıcıları yoktur. Kışları kat kat giyinerek, geceleri aynı yatakta yatıp birbirlerini ısıtarak uyumaktadırlar. Bu arada birçok Gazzeli ailenin jeneratörü vardır; ama Çin malı çok ucuz ve aşırı gürültülü bu jeneratörler uzun çalışma sürelerine dayanamayıp sık sık bozulmakta, bazen elektronik aletleri de bozmakta, patlayıp yangın çıkartmakta, hatta ölümlere yol açmaktadır. Gazze’de marketten çok jeneratör tamircisi olduğu söylenmektedir. Bu şartlar altında elektronik eşya kullanımı da bizdekine kıyasla çok daha azdır.

Tabii ki maddi durumu daha iyi olan orta ve üst sınıfların yaşadığı semtlerde kaliteli jeneratörler sayesinde elektrik de elektronik eşyalar da daha fazla olup hayat daha normal akmaktadır.

Su meselesine gelince, Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, günlük kişi başı su tüketimi en az 100 litre olmalıdır; ama Gazze'de ortalama 70 litre olup sonradan yerleşime açılan bölgelerde altyapı olmadığı için 20-30 litreye kadar düşebilmektedir. Gazze genelinde ailelerin sadece dörtte birinin her gün musluktan akan suyu vardır, ama o da günün belli saatlerinde. Çünkü elektrik olmayınca su da pompalanamamakta ve kesilmektedir. Bazı yerlere ise haftada birkaç defa su verilmektedir.

Gazze'de temiz suya erişebilen nüfusun oranı sadece %10'dur. Yeraltı sularının artık sadece %3'ü içilebilir kalitededir. Elektriksizlik yüzünden hem arıtılmayan atık sular hem de deniz suyu yeraltı sularına karışıp kirletmektedir. Musluk suyu tuzlu ve bazen de renkli akmaktadır. Halkın çoğunun temiz şişe suyu alacak parası olmadığından tankerlerle gelen suyu içmektedir. Yeraltı sularının yüksek oranda klorür ve nitrat içermesi yüzünden böbrek ve mide hastası çoktur. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, Gazze'deki hastalıkların dörtte biri içilen sağlıksız sular yüzündendir.

Hastaneler ve okullar kasıtlı olarak vuruluyor

Gazze, hastası çok olan bir bölgedir. Buna karşın abluka yüzünden yeterli tıbbi cihaz, ilaç ve doktor bulunmadığından sağlık sistemi iyi işleyemez. Elektrik kesintileri yüzünden bazı hastalar hayatını kaybetmektedir. Bomba yapımında kullanılabilir diye İsrail bazı ilaçların girişine izin vermemektedir. İçmek zorunda kaldıkları sağlıksız sular yüzünden her yaştan on binlerce böbrek hastası vardır. Ancak diyaliz makineleri yetersizdir. 1990'larda neredeyse hiç kanser hastasının bulunmadığı Gazze'de bugün artık hemen her evde bir kanser hastası vardır. Bunun İsrail'in her savaşta yağdırdığı bombalardan ve kullandığı savaş aygıtlarından, abluka altında içeri sağlıksız ürünler girmesinden, hayat şartlarının zorluğundan ve sıkıntılardan kaynaklanabileceği tahmin edilmektedir. 2018-2020 arasında Gazze'de bir de "koltuk değnekliler nesli" doğmuştur. İki sene boyunca her Cuma günü barışçıl bir şekilde sınıra doğru yapılan Büyük Geri Dönüş Yürüyüşü sırasında İsrail 30.000 Gazzeliyi yaralamış ve bunların bir kısmını kasıtlı olarak bacağı kesilecek şekilde kurşunlamıştır. Dolayısıyla bugün Gazze'de bacağı kopmuş veya kesilmiş binlerce genç vardır.

Gazze’de tıbbi altyapının yetersizliği yüzünden tedavi edilemeyen hastaların İsrail’de veya yurtdışında tedavi imkânı olsa da herkese izin verilmemektedir. Geçmişte İsrail’e karşı direnenlere ve çocuklarına tedavi imkânı kolay kolay tanınmamaktadır. İster Mısır isterse İsrail üzerinden olsun hastaların giriş-çıkışı da eziyete dönüşmektedir. Çıkış izni beklerken hayatını kaybeden hastaların sayısı da az değildir. Dahası, İsrail hastanelerinde tedaviye kabul edilen hasta ve yakınlarına bazen Erez sınır kapısında muhbirlik teklifi yapılmaktadır.

Eğitim sistemine gelince, Filistinliler eğitimlerine çok önem verirler; hatta Gazze’de okuma-yazma bilmeyenlerin oranı %1’den azdır. Çünkü iyi eğitim İsrail’e karşı en büyük silahlarıdır. İsrail, bunu bildiğinden her savaşta kasıtlı olarak sivillerin sığındığı okulları ve üniversiteleri bombalamaktadır. Genç nüfusun çok fazla olduğu Gazze’de okulların İsrail saldırılarıyla yıkılması neticesinde eğitim altyapısı yetersiz hale gelmiştir, sınıflar aşırı kalabalıktır. Ayrıca 2000’li yıllarda doğan Gazze’nin talihsiz çocukları, birkaç yılda bir yıkıcı İsrail bombardımanlarına maruz kaldığından travmalar yaşamakta ve bu da başarılarını düşürmektedir. Elektrik kesintileri eğitimin kalitesini etkilerken Gazzeli öğrenciler evlerinde mum ışığında ders çalışmaktadır. Yüksek lisans ve doktora öğrencileri tezlerini seyyar bir şekilde yazmakta; gün içinde elektrik hangi semtteyse oraya gitmektedir.

İsrail 1967’de Batı Şeria ve Gazze’yi işgal ettiğinde mevcut nesil ölecek, yeni nesil davasını ve geçmişini unutup gidecek beklentisine girmişti. Tam da bu yüzden Filistinlileri dünyevileştirmeye ve asimile etmeye odaklanmıştı. 1978’de Şeyh Ahmed Yasin önderliğinde ortaya çıkan hareket, gençleri İslam’la yeniden buluşturmaya ve camiye çekmeye odaklanmış ve 1980’lerde hedefine ulaşmıştı. Bu sayede Gazze’de dinî eğitim de güçlüdür. Çocukların birçoğu sabahtan normal okula, öğleden sonra hafızlık eğitimine gitmektedir. Gazze’de ailelerin en büyük gurur ve rekabet kaynağı çocuklarının hafız olmasıdır. Gazzeli annelerin birçoğu da her hamilelik döneminde hadis külliyyatı Kütüb-i Sitte’den bir tanesini baştan sona ezberlemektedir.

Kaderine savaş düşen çocuklar

Gelelim İsrail’in Gazze’ye açtığı savaşların etkilerine... 2005’te İsrail çekilirken doğan bir Gazzeli genç bugün 18, II. İntifada başlarken doğanlar da 23 yaşındadır. Bebeklikten itibaren bu nesil, dünyadaki akranlarının yaşadığı normal hayatı hiç tadamamıştır. Yıkıcı savaşlar ve ambargo altında korku, dehşet ve iktisadi mahrumiyeti tadıp çocukluklarını yaşayamadan

olgunlaşmışlardır. 2021 savaşında gözleri önünde evi bombalanıp yıkılan bir çocuğun şu sözleri durumun bir özetidir: “Biz çocuklar bombardımanlar altında doğduk ve büyüdük. Bizim hayatımız hep savaşla ve yerinden olmakla geçti.”

İsrail, HAMAS’ı ve altyapısını yok etmeyi ahdederek girdiği her savaşta okulları, hastaneleri, altyapıyı, fabrika ve küçük işletmeleri, ticari merkezleri, tarım alanlarını, çiftlikleri, sıradan insanların evlerini, kısaca her şeyi hedef almıştır. Geçmiş savaşlarda -çoğunlukla önceden haber vererek boşalttırdığı için- insanlardan ziyade binaları ve altyapıyı vurmuştur. 2008-2009, 2014 ve 2021 saldırılarında 25 bin evi yerle bir ederken ve 200 bin kadar Gazzeliyi evsiz bırakırken 2006’dan itibaren bütün saldırılarında şehit ettiği Gazzeli sayısı toplamda 6 bine yakındır, yaraladıkları ise 121 bin küsurdur. İsrail, geçmişte katliamlarla uluslararası kamuoyu önünde imajını kirletmek istemediği için fiziken yok etmekten ziyade iktisaden ve psikolojik olarak çökertmeyi öncelemiştir.

Ev yıkmak, İsrail’in sıkça başvurduğu psikolojik çökertme aracıdır. Zira molozların altında Filistinliler sahip oldukları her şeyi yitirirler, hayatları sıfırlanır, hatıraları ve hafızaları çalınır. Yitirdiklerini abluka şartları altında yeniden kazanabilmeleri de imkânsıza yakındır. Kenize Mourad’ın deyimiyle “Ev güvenliktir, yuvadır; yuvası yıkılan kendisini ölüm tehlikesi içinde hisseder.” Mescid-i Aksa İmam Hatibi Şeyh İkrime Sabri de “Ölüm insanın evinin yıkılmasından daha iyidir” der. Dolayısıyla İsrail, her savaşta Gazzelilerin evlerini yerle bir ederek onları ölmekten beter etmeye çalışır. Kısaca Gazze’de savaşlar ateşkesle bitmiş olmaz; travma sonrası stres bozuklukları (TSSB) ve yıkımın ortasında sosyoekonomik hayatta kalma savaşı başlar.

İsrail saldırıları, ablukası ve ambargolarının Gazzeliler üzerinde yıkıcı psikolojik etkisi vardır. Ana hedefi, direniş ruhunu ve kabiliyetini tamamen yok etmek, özsaygıyı ve özgüveni yitirtmek, kendisine boyun eğdirmek ve insan onuruna yaraşır bir şekilde yaşatmamaktır. Ancak Gazzeliler Filistinlilerin en güçlü, dirayetli ve dirençli kesimidir. İsrail’in Gazzelilere karşı kullandığı her bastırma yöntemi, direnişin daha etkili silahlar ve metotlar üretmesini sağlamıştır. İsrail evleri ve işyerlerini bombalayarak gençlerin hayallerini, umutlarını ve sevinçlerini çalmıştır; Gazze’de bir gelecek olmadığı kanaatini yerleştirmiştir. Yine de abluka ve İsrail’in saldırıları yüzünden ailesini ve evini yitiren veyahut çok iyi bir eğitim aldığı halde hak ettiği işi bulamayan Gazzeli gençlerin birçoğu, boyun eğmek yerine direnişin saflarına katılarak bileklerinin gücüyle bu cendereden kurtulmaya çalışmaktadır.

Öte yandan tükenmişlik hissi ve depresyon Filistin genelinde yaygındır. Gazzeli bir psikolog durumu şöyle özetlemiştir: “Daimî güvensizlik ve geceleri İsrail uçaklarının sesi yüzünden korku içinde nesiller yetişiyor. Çok fazla çocuk psikolojik bozukluk yaşıyor, ebeveynleri ise çaresizlik içinde çocuklarının ızdırabına şahit oluyor, ama ellerinden bir şey gelmiyor... Dünyadaki tüm psikologlar toplansa bu çocukları tedavi edemez.”

2021 saldırılarından bir sene sonra yapılan araştırmada, Gazzeli çocukların %80’inin TSSB yaşadığını, bu çerçevede konuşma ve iletişim zorluğu, geceleri yataklarını ıslatma, uyku bozukluğu, odaklanamama, sürekli kaygı ve korku içinde olduğu tespit edilmiştir. Sadece çocuklar değil, sorumluluklarını yerine getiremeyen ebeveynler de, özellikle işsiz kalıp ailesinin geçimini ve bombardıman altında çocuklarının güvenliğini sağlayamayan çaresiz babaların da birçoğu TSSB’den muzdariptir. Yine de her savaşın sonunda Gazzeliler, en azından işgalciye karşı direnebiliyor, kendimizi savunabiliyoruz diye coşkulu kutlamalar yaparlar.

Gazzeliler her şeye rağmen direnişi sürdürüyor

Peki, Gazzeliler bunu nasıl başarıyor? Bütün bu zorlukların üstesinden nasıl geliyorlar? Zorluklarla baş etme, imkânsızlık içinde imkân bulma kabiliyetleri çok yüksek olan Gazzelilere “buluş toplumu” denir. Gazzeliler bunu şöyle açıklar: “Yaşamak zorundayız, bunun için de bir çıkar yol bulmamız lazım. Çoğumuz geçimimizi sağlamak için bir şeyler icat ediyoruz. Nihayetinde ihtiyaç icadın temelidir.” Birkaç örnek verelim: İsrail benzin girişini engellediğinde Gazzeliler eski arabalarını yemeklik yağla çalıştırırlar; tüp girişini engellediğinde yağ tenekelerini fırına ve ocağa çevirirler; inşaat malzemesi yasağına karşı bina molozlarını değerlendirip yeniden inşaat malzemesine dönüştürürler. Geçtiğimiz yıllarda Gazzeli dalgıçlar, Akdeniz sularında buldukları Osmanlı’nın batırdığı bir İngiliz savaş gemisindeki patlamamış bombaları tek tek çıkarttı; daha sonra bunlardan roketler üretilerek İsrail’e fırlatıldı. Gazzeli tüccarların ne yapıp edip ablukaya rağmen içeri bir şekilde mal sokmayı başardıkları da söylenir.

Gazze’de yıkımın ortasında bile her daim hayat ve umut vardır. Yıkım da, yaşama arzusu da Gazze’nin bir gerçeğidir. Öngörülemelik ve belirsizlik yüzünden gelecek planı yapamayan ve günlük yaşamaya mahkûm olan Gazzeliler, hayatlarını ertelemeler, o an neyi gerektiriyorsa en iyi şekilde yapmaya çalışırlar. Mesela bayramları bayram gibi kutlarlar, büyük ve coşkulu düğünler yaparlar, neslin devamlılığına çok önem verirler, özel günlerini kutlamaktan

vazgeçmezler, misafir ağırlamayı ve ikramı çok severler. Her fırsatta şakalaşır, güler, eğlenirler ve bu, onları psikolojik olarak ayakta tutan bir emniyet supabıdır.

Gazzelilerin en büyük eğlencesi ve nefes aldığı yer, doyasıya yüzdükleri, piknik yaptıkları, at koşturdukları Akdeniz sahilidir. Bütün bunlar aynı zamanda İsrail'e karşı direnmenin bir yoludur. Bu konuda Gazzeliler şöyle derler: “Yıkımın ortasında bile Gazzelilerin hala yaşamak istediğini görürsünüz.” “İsrail bizi haritadan silme planları yaptıkça bizim de hayatta kalma azmimiz artıyor.” “Biz kendimizi mutlu etmeye çalışırız, mutlu olmak için bir vesile ararız. Bugün savaş biter, ertesi gün hiçbir şey olmamış gibi hayata devam ederiz ve bu da İsrail'i çıldırtır.”

Gazze halkının imanı kuvvetlidir; hafızlık çok yaygındır ve en büyük gurur kaynağıdır. “Kim bir iş yaparsa en iyisini yapsın” hadis-i şerifi birçok Gazzelinin hayat felsefesidir. İstanbul'da doktorasını yeni bitirmiş bir Gazzeli hanımın 2021'de yaptığım röportajda söyledikleri, Gazzelilerin hayatını ve hissiyatını anlama noktasında çok önemlidir: “Biz hiç göremediğimiz Kudüs için, hiç gidemediğimiz Filistin şehirlerinin özgürlüğü için savaşıyoruz, bunca sıkıntıya göğüs geriyoruz. Anlamalı bir hayatımız var. Hayatın tadı ümmetin meselesi için yaşamaktır. Hayatlarımız zordur, ama güzeldir. Gazze'de muazzam bir dayanışma duygusu vardır, kendisi muhtaç olan bile yardıma koşar. İsrail bir yolu kapatır, Gazzeliler başka bir yerden yolu yine açar... Şehit olmak istediğimiz kadar hayatı da severiz ve önem veririz; hayatımız da, ölümümüz de güzel olsun isteriz.”

Kaynaklar:

Middle East Eye ve *Middle East Monitor* web sitelerinin Gazze haberleri ve analizleri.

Kenize Mourad, *Toprağımızın Kokusu Filistin ve İsrail'in Sesleri*, Everest Yayınları.

Türkiye'de okuyan Gazzelilerle gündelik hayatta yaşananlara dair yaptığım röportajlar.

Emine Çınar ile Gazzelilerin direnişine dair yaptığım görüşmeler.

El-Cezire belgeselleri:

Gazze Yeniden <https://www.youtube.com/watch?v=uPZvDZCp5dI>

Bitmeyen Trajedi Gazze <https://www.youtube.com/watch?v=1S6646qAi40>

Gazze'yi Karartma <https://www.youtube.com/watch?v=0GYIJe9g6SI>

Parçalanmış Filistin <https://www.youtube.com/watch?v=utnthHPdk94>